

Verslaving als sociaal verschijnsel

Zet een rat in een kooi met twee waterflessen waar hij uit kan drinken, één gevuld met gewoon water, de ander met water vermengd met een drug zoals cocaïne of heroïne. De rat zal de voorkeur geven aan het drugswater en in veel gevallen na een tijdje sterven aan een overdosis. Dit experiment werd in de jaren 50 op diverse onderzoekscentra herhaald en bepaalde vervolgens lange tijd ons denken over drugs. Kort gezegd: drugs veroorzaken verslaving. Dus je moet er niet aan beginnen of je moet ervan afgeholpen worden.

Eind jaren 70 veranderde Bruce Alexander het experiment.^[1,2] Hij creëerde 'Rat Park', een ruime en rijke omgeving met veel mogelijkheden voor spel en interactie. In die ruimte kregen de ratten dezelfde keuze aangeboden tussen gewoon en drugswater. De ratten bleken de voorkeur te geven aan het gewone water en dronken nauwelijks van het drugswater. In een ander experiment werden ratten eerst alleen in een kooi gezet waarin ze, zoals in de eerdere experimenten, de voorkeur gaven aan het drugswater. Na 57 dagen werden deze 'verslaafde' ratten in 'Rat Park' gezet, waar ze onmiddellijk het gewone water gingen drinken, ook al vertoonden ze wat lichte ontwenningverschijnselen. En waar ze weer gingen interacteren met hun omgeving en met elkaar.

Dit laatste experiment laat zien dat het niet de drugs op zichzelf zijn die tot verslaving leiden, maar de context waarin de ratten geplaatst werden. Korter gezegd: de drugs waren niet het probleem, de kooi was het probleem. Zodra de kooi werd vervangen door een omgeving met veel mogelijkheden tot interactie, verloren de drugs hun aantrekkingskracht.

Er is een mooi synoniem voor de 'rat in de kooi' als het over ons als mens gaat: de Homo Clausus, de 'opgesloten mens'. Het lijkt er sterk op dat deze in zichzelf opgesloten mens, afgesneden van zijn omgeving, voor een belangrijk deel verantwoordelijk is voor ons versla-

'niet de drugs op zichzelf leidden tot verslaving, maar de context waarin de ratten geplaatst werden'

vingsgedrag. En dan gaat het niet alleen om drugs, maar ook om smartphone, geld, spullen, enzovoorts. Uit onderzoek blijkt dat in de westerse wereld het aantal vrienden waar we in 'real life' op terug kunnen vallen sinds 1950 steeds verder gedaald is, terwijl de fysieke ruimte die we gemiddeld per individu innemen alleen maar groter is geworden. Daarmee is deze toegeëigende ruimte steeds leger geworden. Volgens de Nederlandse socioloog en 'drugspfeffor' Peter Cohen leidt deze leegte tot een focus op andere 'gehechtheden', waarvan drugs er één is.^[3]

Dat het anders kan bewijst Portugal. Daar is sinds 2001 het bezit van alle drugs uit de criminaliteit gehaald. Dit nadat het drugsgebruik, ondanks alle maatregelen, jarenlang alleen maar verder gestegen was. Tussen 2001 en 2015 zijn het drugsgebruik, het aantal drugsdoden en het aantal opgesloten drugsdcriminelen gedaald met gemiddeld 50 procent, terwijl het aantal mensen in afkickcentra in dezelfde periode steeg met 60 procent. Drugsgebruik is in Portugal nog steeds niet legaal,

maar het is ook niet meer strafbaar. Het wordt benaderd als een gezondheidsprobleem. Drugsgebruikers komen voor een speciale commissie waar een dokter, een advocaat en een sociaal werker een behandeling voorschrijven of een boete geven. Daarnaast heeft Portugal ingezet op het terug in verbinding brengen van de drugsgebruiker in de maatschappij, onder andere door het creëren van banen. Waarmee de drugsgebruiker de kans krijgt om weer plek en betekenis in de sociale omgeving te creëren en zo te ontsnappen uit de Homo Clausus, uit het isolement te komen. ■

BRONVERMELDING:

1. Bruce Alexander. *The Globalization of Addiction*. 2010. Oxford: Oxford University Press.
2. iMinds. *Rat Park*. Geraadpleegd op 8 juni 2021 van <https://www.uvic.ca/research/centres/cisur/assets/docs/iminds/phe9-rat-park-handout.pdf>
3. Peter Cohen. *Drugs as a Social Construct*. 1990. Dissertation. Amsterdam, Universiteit van Amsterdam.
4. Johann Hari. *Everything you know about addiction is wrong*. 2015. TEDGlobalLondon. Geraadpleegd op 8 juni 2021 van https://www.youtube.com/watch?v=PY9DcIMGxMs&ab_channel=TED